

Friskolornas riksförbunds yttrande över promemorian Etableringsstopp för fristående skolor och fristående fritidshem med konfessionell inriktning

Friskolornas riksförbund (nedan förbundet) har getts möjlighet att lämna synpunkter på ovanstående betänkande med förslag och vill lämna följande yttrande.

Förbundet

- Avstyrker bestämt förslaget att införa ett etableringsstopp för fristående skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.

Synpunkter på förslaget

Förbundet har tidigare svarat på remiss på betänkandet Nya regler för skolor med konfessionell inriktning. Av betänkandet framgick att det fanns stora farhågor från utredaren att förslaget om ett etableringsstopp för konfessionella skolor kan strida mot både regeringsformen och andra viktiga författningar och internationella konventioner som Sverige anslutit sig till. Därefter lade regeringen fram propositionen Tydligare krav på fristående förskolor, skolor och fritidshem med konfessionell inriktning. Där utelämnades förslaget om etableringsstopp för skolor med konfessionell inriktning. I stället kommer nu regeringens promemoria med förslag om ett etableringsstopp. I promemorian framförs att en mer noggrann genomgång skett av konventionstexter och annan internationell rätt samt rättspraxis, för att bättre styrka ett genomförande av ett etableringsstopp för fristående skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.

Förbundet kan dock inte se att något sådant ytterligare stöd framkommit. Tvärtom anser vi fortfarande att ett lagförslag om att stoppa nyetablering av konfessionella friskolor riskerar att vara diskriminerande och strida både mot Regeringsformen, Europakonventionen, Barnkonventionen och närings- och etableringsfriheten inom EU-

rätten. Av tilläggsprotokoll artikel 2 till Europakonventionen framgår den tydliga garantin för föräldrars rätt att välja en utbildning som överensstämmer med deras religiösa uppfattning.

”ARTIKEL 2 Rätt till undervisning Ingen får förvägras rätten till undervisning. Vid utövandet av den verksamhet som staten kan ta på sig i fråga om utbildning och undervisning skall staten respektera föräldrarnas rätt att tillförsäkra sina barn sådan utbildning och undervisning som står i överensstämmelse med föräldrarnas religiösa och filosofiska övertygelse.”

Sverige har anslutit sig till Europakonventionen och förbundet sig att inte stifta lagar som står i strid mot denna. Regeringen hänvisar i sin promemoria till att föräldrar själv kan undervisa sina barn enligt den religiösa trosuppfattningen på fritiden. Det är inget annat än ett tydligt försök att runda ett konventionsinnehåll som man är obekvämt med. Det ökar dock inte det rättsliga stödet för att göra så. Av artikeln framgår tydligt att det är staten som ska ha ansvar för att tillförsäkra barn och deras föräldrar den utbildningen.

I betänkandet Nya regler för skolor med konfessionell inriktning har utredningen noggrant gått igenom förarbeten och rättspraxis. Ytterligare expertis på området anser också att ett etableringsstopp allvarligt riskerar att strida mot författningarna, exempelvis Ruth Nordström och Rebecca Ahlstrand, advokater som arbetar särskilt inom området mänskliga rättigheter. Förbundet vidhåller därför att det inte finns rättsligt stöd för ett införande av ett etableringsstopp för fristående skolor och fritidshem med konfessionell inriktning.

Förbundet kan också se att den ägar- och ledningsprövning som infördes i skollagen 2019 ger möjligheter att komma till rätta med eventuella olämpliga skolföreträdare och, om så bedöms nödvändigt, återkalla godkännandet för en skola som inte drivs i enlighet med författningarna. Så sent som den 5 maj återkallade Skolinspektionen två godkännanden för skolor med konfessionell inriktning med motiveringen att skolhuvudmännen inte uppfyllde kraven i ägar- och ledningsprövningen.

I förevarande promemoria påpekas att Skolinspektionen valt att särskilt granska just konfessionella skolor under föregående år samt redovisa det i sin årsredovisning. Det kan i sammanhanget påpekas att det inte var Skolinspektionens eget val, utan utgjordes av ett uppdrag i myndighetens regleringsbrev. Det som dock framkommer av granskningen är att Skolinspektionen anser sig ha goda redskap för att både kunna granska utbildningens kvalitet i förhållande till författningarna, liksom företrädare för huvudmannen genom ägar- och ledningsprövningen. I de fall brister framkommit har Skolinspektionen agerat och förelagt skolhuvudmännen att åtgärda brister. Om så inte varit möjligt har godkännandet återkallats, på samma sätt som för andra fristående skolor utan konfessionell inriktning. Skolinspektionen framhåller också att majoriteten av de fristående skolorna med konventionell inriktning inte har brister.

Såsom förbundet tidigare påtalat är det heller inte alla skolor, trots att de drivs av en huvudman där det hos ägare och ledning går att identifiera en konfessionell tillhörighet, som har en konfessionell inriktning. Det i sin tur kan få till följd att ett etableringsstopp,

som har till syfte att bekämpa radikaliserings och våldsbejakande extremism, inte alls leder till vad som önskas uppnås.

Förbundet har också tidigare fört fram att ett etableringsstopp för skolor med konfessionell inriktning strider mot proportionalitetsprincipen. Av ca 1,1 miljon elever i grundskolan går knappt 0,9 procent i en skola med konfessionell inriktning. Det är en ännu mindre andel som går i gymnasieskola med konfessionell inriktning. Förbundet kan inte se att samhällsnyttan av ett genomförande av etableringsstopp motsvarar konsekvenserna av stoppet för de familjer som har valt eller vill välja en skola med konfessionell inriktning, i enlighet med de konventioner som garanterar föräldrar ett sådant val. Därtill kommer de negativa konsekvenser som uppstår för de skolor och fritidshem som får sin näringsfrihet begränsad genom ett etableringsstopp.

I allt övrigt vill förbundet hänvisa till det tidigare yttrande som lämnades som svar på remissen av betänkandet Nya regler för skolor med konfessionell inriktning under avsnitt 15, vilket infogas nedan.

”Avsnitt 15 Förslag om etableringsstopp och konsekvenser av ett sådant.

Förbundet **avstyrker med skärpa** alla förslag i avsnittet. Förbundet anser att förslagen strider mot EU-rättsliga ställningstaganden och konventioner som Sverige anslutit sig till, rörande grundläggande rättigheter om religionsfrihet och rätt att uttrycka sin religion. Förslagen kan också innebära diskriminering i de fall sökande med andra konfessionella inriktningar än de i dag befintliga, inte blir godkända. Vidare anser vi att förslagen begränsar rätten till näringsfrihet. Därtill anser vi att förslagen strider mot proportionalitetsprincipen.

Förbundet börjar i den sista synpunkten ovan. En rättslig princip är att nya lagbestämmelser som införs ska grunda sig på att nyttan av bestämmelsen är större än de negativa konsekvenser som uppkommer samt att samhällsnyttan ska vara betydlig, den så kallade proportionalitetsprincipen. Inom förvaltningsrätten är proportionalitetsprincipen en allmän rättsgrundsats som gäller oavsett om den skrivits in i en viss lagtext eller inte. Den är också fastslagen i Europakonventionen för de mänskliga rättigheterna.

Förbundet kan konstatera att utifrån utredningens egen beräkning går idag knappt en (1) procent av alla elever i Sverige i en skola med konfessionell inriktning. Dessa elever och deras vårdnadshavare har alla frivilligt valt att gå i en sådan skola. Utredningen lämnar förslag på etableringsstopp för utvidgning av de befintliga skolorna till årskurser eller program samt för de huvudmän som skulle vilja starta helt ny skola med konfessionell inriktning. Eftersom den föreslagna begränsningen aldrig kan avse antalet elever vid en skola, utan enbart etableringen av nya skolor respektive nya årskurser/program vid befintlig skola, kan antas att antalet elever som berörs skulle bli ungefär det samma även

efter ett eventuellt etableringsstopp. Eleverna skulle välja de befintliga skolorna, som därmed kan utöka antalet elever i verksamheten. Däremot skulle det kunna innebära diskriminering och kraftiga inskränkningar i näringsfriheten för de huvudmän som skulle önska starta ny eller utvidga befintlig verksamhet med nya program eller årskurser. Även elever som skulle önska välja en skola med en konfessionell inriktning som idag inte finns riskerar att diskrimineras.

Förbundet anser bestämt att de negativa konsekvenserna därmed med styrka överväger den eventuella nytta som kan komma av förslaget. Förbundet anser därtill att utredningen inte kunnat visa på någon nytta över huvud taget med förslaget, men förstår att utredningen haft att rätta sig efter det direktiv som lämnats rörande införande av ett etableringsstopp. Vår bedömning i detta avseende beror på att de problem som uppstår hos ett fåtal av huvudmännen med konfessionell inriktning inte skulle lösas med ett etableringsstopp. Det finns idag huvudmän som driver verksamhet utan konfessionell inriktning, men där problem ändå uppstår utifrån huvudmännens sätt att bedriva skola, ibland i samband med uttryck för ledningen av skolans konfessionella uppfattning. Sådana problem löses alltså inte med ett etableringsstopp, inte heller med en huvudmannaförsäkring eller demokrativillkor. Om en skola inte uppfyller de krav på verksamheten som skolförfattningarna anger, måste detta lösas genom en stark och skicklig skolinspektion som kan vidta nödvändiga sanktioner, oavsett vilket av kraven verksamheten strider emot.

I övrigt hänvisar förbundet till precis det som anförs i utredningen, dvs. att förslagen inte i någon form har stöd i de konventioner som Sverige anslutit sig till eller övriga grundläggande rättigheter om religionsfrihet och näringsfrihet. Det är helt orimligt att införa bestämmelser med så omfattande konsekvenser, utan att sådant stöd finns. ”

För Friskolornas riksförbund

Ulla Hamilton
VD

Gudrun Rendling
förbundsjurist

